

910.

11° 15'

Cedergren.

1821

2

De ludis gladiatoriiis
eorumque ^{vi} momenta in Romanorum
ingenia (Caelato)

Qui apud Romanos, seu vi coacti,
seu mercede conducti, ad spectaculum
populo dandum, usque ad vulnera
et necem alter cum altero gladius
certabant, gladiatores dicti sunt.
Eligebantur enim aut ex servis,
maxime bello captis, aut ex noxiis
capiteque damnatis, quibus perditis-
simus quisque et levisimus, ad
lanistam se auctorans, socius acce-
debat. Ludis vero seu munera gla-
diatoria huiusmodi certamina no-
minata sunt. Quae cum ex anti-
quo more, in virorum insignium
tumulis captivos tamquam inferias

x) Hom. Il. XXIII, 171-175.
Virg. Aen. XI, 81. 82.

xx) Val. Max. I, 4, 7.

xxx) Cic. Sex. 58.

†) Plut. Caes. cap. 5.
coll. c. Sueton. Jul. 10.

immolandi^{†)}, tum ex opinione, defun-
ctorum manes hac ratione expiatum
iri, originem traxisse, verisimile ~~est~~
~~est~~ Unde ab initio quidem in funeri-
bus tantum magnificis et sumptuosis a
Romanis in exanimatorum honorem ador-
nata sunt (ut e primo munere gladiatorio,
cujus Valerius Maximus^{xx)} mentionem
facit, tempore belli punici primi incunctis
edito Romae [264 a. C. n.], liquido patet);
mox autem a parentando mortuis ad
vivos honorandos, quin etiam delectandos,
transierunt. Nam progrediente tempore
tanta spectaculorum illorum cupido Ro-
manos incescit, ut Cicerone^{xxx)} teste,
omni frequentia atque omni genere homi-
num celebrarentur. „Nullum, ^{inquit}
~~autem~~, ^{est} tempus ^{est} frequentionis populi, quam
illud gladiatorium, neque concionis ullius,
neque vero ullorum comitiorum. — Jam
etiam numerus gladiatorum ^{ingras, esse} ~~ad nulli~~
~~ludium ascendere~~ coepit. Etenim Caesar^{†)}
aeditate fungens, trecenta et viginti
paria exhibuit; Gordianus impera-

tor^{x)} interdum quingenta; Trajanus^{xx)} autem
jam antea, centum viginti dierum spatio,
nulla intermissione facta, decem millia
in arenam produxerat; Nero^{xxx)} denique
quadringentos Senatores et sexcentos equites
Romanos ad ferrum locavit. Commodus
ipse inter arenarios esse non erubuit;
immo ^{quod} in quadam inscriptione publica
„mille gladiatorum victor“ nominatus est,
maximae sibi laudi duxit.*)

x) Jul. Capitolin. in Gordi-
ano 1mo, Cap. 3.

xx) Dio Cass. apud Xiphilin.
lib. 68 cap. 15.

xxx) Suet. Ner. 12.

*) Herodian. I, 15, 9.

Mirum mehercule foret, hosce ludos,
ferocitatis speciem haud dubie praefereutes,
tantae Romanis voluptati fuisse, tantaque
delectatione atque multitudine populi cele-
bratos esse, nisi vetustiore nobis Roma-
norum historiam ^{ad} aspicientibus illud quo-
dammodo explicaretur. Romanam enim
civitatem, ut ita dicam, inter bella et
sanguinem adolevisse atque auctam esse,
constat. Sicuti vero in singulo ^{is} homine ^{ibus},
quae prima juventute animo impressa
sunt, ea per sequentem vitae aetatem

rarisime exstincta ad animadvertimus, ita
apud totas nationes ejusdem generis exempla
forsan inveniuntur. Ad Romanis certe
res bellicae feroci quoque reipublicae tempore
inter maxima gratissimaeque negotia
positae fuerunt. Quibus autem imperii
longius dilatis, bellisque procul ab urbe
gestis, populo Romae habitanti desiderium
quasi venisse videtur, certaminum speci-
em in propinquo atque intra muros
videndi; quare gladiatorum ludos, qui
aliis jam pridem Italiae gentibus in
usu erant, imitati, apud semet ipsos
latius propagarunt. Ut igitur ad
spectacula illa vel instituenda vel au-
genda ab indole Romanorum tamquam
arsa dabatur, ita fieri non potuit, quin
ad animos populi, qui tanto studio
hisce ludis intererat, vel utili modo,
vel vitioso, commovendos, maxime per-
tinerent.

x) Liv. IX, 40.

4

Liceat ergo ~~prae ceteris~~ exponere, quid
scriptores nonnulli veteres de muneribus
gladiatorii eorumque ^{vi} momento in specta-
tium ~~data~~ ingenia judicaverint. Cicero
certamina ista non omnino fallere
displicuisse videmus, haec in Tusculanis
quaestionibus verba legentes: „Crudele gla-
diatorium spectaculum et inhumanam non-
nullis videri solet, et haud scio an ita
sit, ut nunc sit. Quum vero fontes ferro
depugnabant, auribus forsasse multa, oculis
quidem nulla poterat esse fortior contra
dolorem et mortem disciplina. Nec
in panegyrico ^{quem} Trajano, humanissimo prin-
cipi, ~~dicto~~ ^{xx) haec} Plinius commemorare dubitavit. ^{xxi) Plin. panegy. 33.}
Visum est spectaculum inde non enerve,
nec fluxum, nec quod animos virorum
molliet et frangeret, sed quod ad pulchra
vulnera contentumque mortis accenderet;
cum in fervorem etiam noxiorumque
corporibus amor laudis et cupido victoriae
cerneretur. Sed verius Seneca in epistola

xx) Cic. Tuscul. II, 17.

xxi) Plin. panegy. 33.

x) Senec. epist. 7.

septima^x; Nihil vero, inquit, est tam damnum bonis moribus, quam in aliquo spectaculo desiderare. [Venationes et gladiatorum ludos imprimis, ut ex sequentibus patet, intelligit.] Quid me existimas dicere? avaros recedo? ambitiosos? ^{lucrosos} luxuriosos? immo vero crudeliores et inhumanius. — Subducendus [hinc spectaculis] populo est tener animus et parum tenax recti. Et alio loco^{xx} iusta cum indignatione: Homo, exclamat, sacra res homo, jam per lusum et jocum occiditur, satique spectaculi in homine mors est! —

xx) Senec. epist. 95 med.

Audiamus etiam inter patres ecclesiae Cypriani et Lactantii sententias a doctrina Christiana, alma humanitatis matre, ortas. Quorum alter^{xxx} alicubi dolente animo: „Homo, inquit, in hominis voluptatem (gladiatoris ludis) perimitur! ut quis possit occidere, periticia est! ars est! Scelus non tantum geritur, sed docetur. Quid potest inhumanius, quid acerbius dici? Disciplina est, ut perimere quis possit, et gloria, quod peremit. — Alter^{*} vero in inscriptionibus divinis: „ Quod si interesse

xxx) Cyprianus.

*) Lactant. VI, 20.

homicidio sceleris conscientia est, et eodem facinore spectator obstrictus est, quo et admissor; ergo et his gladiatorum sceleribus non minus cruore perfunditur, qui spectat, quam ille, qui facit, nec potest esse immunis a sanguine, qui voluit effundi, aut interfectori et favit et praemium postulat. —

Cum diligentius igitur, quam munera gladiatorum vim habuerant in populi Romani naturam et mores, perpendimus, id antea, quod ad utilitatem et commodum ejus generis ludorum referat, proponamus.

Primum enim, inter spectacula in arenis edita gladiatoria quoque ad fortitudinem et constantiam exercendam plurimum velucose, jure concedere potest. ^{tu} ^{duo} ^{scripta} Ergo a veterum scriptoribus et philosophis valde et constantis animi specimina saepius a gladiatoribus petita sunt. Hinc Ciceronis et Plinii loca ante ^{laudata} ~~citata~~ pertinent, quibus Seneca ipse consentiens, in libro de constantia sapientis: „ Quaevis, ait, quid inter duos (Epicureum et Stoicum) interficit? Quod inter

x) Senec. de constant. 16.

*) Cic. Phil. II, cap. 35.

gladiatores fortissimos, quorum alter premit
vulnus et stat in gradu, alter respiciens
ad clamantem populum, significat, nihil
esse, et intercedi non patitur. Cicero vero
in Philippica secunda*) omnes bonos viros
ad rempublicam contra Antonium fortiter de-
fendendam exemplo arenariorum his verbis
exhortatur: „Quodsi jam, quod Dei omen
avertant, fatum extremam reipublicae venit;
quod gladiatores nobiles faciunt, ut honeste
decumbant, faciamus nos principes orbis
terrarum gentiumque omnium, ut cum digni-
tate potius cadamus, quam cum ignomi-
nia seruiamus.“

Multum deinde ad animum bellicosum in
urbe luxuriae dedita conservandum, ludi
gladiatorii ^{effecerunt} ~~permanerunt~~. Quae post bellum
punicum secundum Romanis, si viri au-
daces et fortes permanere cuperent, ~~revoca-~~
^{paene necessarij videri poterant.} Nam ab eo inde tempore
bello procul ab urbe remoto, minimaque
populi parte paucos tantum annos in
armis versante, mox autem rebus a bello
omnino diversis occupata, luxu demique
posthac jam magis magisque indur gliscen-

te: solo gladiatorum conspectu in Roma-
norum animis belli imago vigere soluit,
ita ut quilibet civis e complexu suorum
subito ereptus et contra hostes ductus,
postquam pugnas in amphitheatris et
vulnera et ferrum nudasque inter se
cohortes viderat, tunc etiam nec armatos
barbaros timeret, nec vulnera aut sangui-
nem horreret. Qua de causa et im-
peratores ad bellum proficiscentes in
spectaculis multa gladiatorum parva
exhibere consueverunt^{x)}, et apud externos
populos id ipsum principes imitari solent,
quod ex Antiochi Epiphanis, Syriae regis,
exemplo, testante Livio^{xx)}, apparet. —

Attamen, ^{etiam} si ~~sim~~ ludis gladiatoris
utilem quandam in animos effectum tri-
buamus, haud sane infitias ire possumus,
eos jure plus apud Romanos valuisse,
multoque majus fuisse detrimentum, quod
civilis et moribus ^{reper-} ~~affertur~~. Hoc vero
primum e statu et conditione servorum
patet. Qui cum nunquam quidem, nec

*) Jul. Capitol. in Max. et Balb.
cap. 8.

xx) Liv. II, 25.

Lippius in Serm. Saturn.
1, 12.

8

orumque opprimendorum cupiditate, propen-
sa denique ad superbiam et crudelitatem
populi natura, quae vix alio modo, nisi
e continuis bellis nullisque gladiatorum ludis
spectaculis (quos recentior quidam auctor
ullo bello majorem generi humano cladem
vastitatemque intulisse judicat) intelligatur
profecta sunt. Nec vero ad tempus tantum
et inter tumultus civiles in imperio
Romano et crudelitas locum habuit, sed
longam atrocium facinorum seriem tam
a Caligula et Nerone, in quos imma-
nitas cujuslibet quasi sentinae confluxisse
videtur, quam a multis aliis Caesaribus
commisissimam, memoratam legimus. Quae
si diem Romanis, qui cruentissimis gla-
diatorum ~~ludis~~ ^{spectaculis} ~~tanta~~ ^{tantopere} selectatione
gaudebant, minus horrenda apparuisse
credamus; facere tamen non possu-
mus, quin, sceleratissimos atque non
tolerandos civiles tyrannos inter Deos
ipsos post mortem relatos esse, stupe-
facti audiamus.
